

og 1982, hvor man afviste selve ideen med kvotarestriktioner. Ikke alt for konsistent, må man sige! Var det danske fiskeriministerium ikke helt oppe på mærkerne fra begyndelsen, fristes man til at spørge?

Hvis man skal sammenligne de to bøger, kan man måske sige, at Farnell og Elles til tider giver os en fornemmelse af at være tættere på de politiske lidenskaber, personer og motiver, der indgik. Til gengæld stiller Leigh i større udstrækning politologiske spørgsmål. Som sådan supplerer de to fremstillinger i en vis udstrækning hinanden. Farnell og Elles siger indirekte, men Leigh direkte, at den neofunktionalistiske integrationsteori endnu har forklaringskraft. Med en reference til Stanley Hoffmann siger Leigh det på denne måde: "At the end of 1982 a leading scholar included fisheries among the Community's 'failures and fiascoes'. Scarcely a month later the Council approved the CFP settlement, delegated new powers to the Commission, undertook to limit its recourse to the 'veto' in fisheries decisions and generally confounded the conventional wisdom of disillusioned theorists" (p. 206). Leigh indrømmer naturligvis, at konklusionerne på basis af et "case" må være lidt tentative. Men noget tyder altså på, at patienten overlever.

Udover at vise lidt større interesse for politologiske overvejelser er Leighs bog også lidt bedre dokumenteret end det andet værk. Dertil kommer hos Leigh en bibliografi, som ikke findes hos Farnell og Elles.

Finn Laursen

Elina Haavio-Mannila, m.fl., *Det uferdige demokratiet - Kvinder i nordisk politik*, Oslo: Nordisk Ministerråd, 1983, 293 s., 150,00 kr. (Distribueres af Schultz Forlag).

Det vil næppe undre nogen, at en bog om kvinder skrevet af kvinder har et normativt udgangspunkt. Det fremgår af bogens titel og udtrykkes desuden af forfatterne selv, der som kvindeforskere er "opptatt av de former for uretferdighet og ulikhet som er basert på køn" (p. 1). Bogen får dermed et strategisk formål som en "veiviser for dem som ønsker å arbeide for en offentlig politikk som kan føre oss mot mer demokratiske samfunn hvor kvinners og menns rettigheter ivartas gjennom en likere fordeling av politisk makt" (p. 7).

Set ud fra et videnskabeligt synspunkt er der naturligvis i princippet intet til hinder for at tage et normativt udgangspunkt af den beskrevne type; men det stiller på forhånd forfatterne over for den vanskelige opgave at skulle styre stærke politiske holdningers eventuelle indflydelse på de empiriske analyser. Som læser er man derfor fra starten særdeles spændt på, om det lykkes forfatterne at holde deres roller som kvinder og som forskere adskilte i en situation, hvor emnet netop er kvinder i politik.

Om bogens baggrund kan det i øvrigt oplyses, at den er skrevet med støtte fra Nordisk Ministerråd. Det stiller på forhånd krav om et tværnordisk indhold. Det har forfatterne taget en prisværdig ambitiøs konsekvens af, idet de i indledningen (p. 2) lægger op til en egentlig komparativ analyse af kvinder i politik i de nordiske lande. Gennem denne programerklæring bliver forventningerne til bogen meget

og 1982, hvor man afviste selve ideen med kvotarestriktioner. Ikke alt for konsistent, må man sige! Var det danske fiskeriministerium ikke helt oppe på mærkerne fra begyndelsen, fristes man til at spørge?

Hvis man skal sammenligne de to bøger, kan man måske sige, at Farnell og Elles til tider giver os en fornemmelse af at være tættere på de politiske lidenskaber, personer og motiver, der indgik. Til gengæld stiller Leigh i større udstrækning politologiske spørgsmål. Som sådan supplerer de to fremstillinger i en vis udstrækning hinanden. Farnell og Elles siger indirekte, men Leigh direkte, at den neofunktionalistiske integrationsteori endnu har forklaringskraft. Med en reference til Stanley Hoffmann siger Leigh det på denne måde: "At the end of 1982 a leading scholar included fisheries among the Community's 'failures and fiascoes'. Scarcely a month later the Council approved the CFP settlement, delegated new powers to the Commission, undertook to limit its recourse to the 'veto' in fisheries decisions and generally confounded the conventional wisdom of disillusioned theorists" (p. 206). Leigh indrømmer naturligvis, at konklusionerne på basis af et "case" må være lidt tentative. Men noget tyder altså på, at patienten overlever.

Udover at vise lidt større interesse for politologiske overvejelser er Leighs bog også lidt bedre dokumenteret end det andet værk. Dertil kommer hos Leigh en bibliografi, som ikke findes hos Farnell og Elles.

Finn Laursen

Elina Haavio-Mannila, m.fl., *Det uferdige demokratiet - Kvinder i nordisk politik*, Oslo: Nordisk Ministerråd, 1983, 293 s., 150,00 kr. (Distribueres af Schultz Forlag).

Det vil næppe undre nogen, at en bog om kvinder skrevet af kvinder har et normativt udgangspunkt. Det fremgår af bogens titel og udtrykkes desuden af forfatterne selv, der som kvindeforskere er "opptatt av de former for uretferdighet og ulikhet som er basert på køn" (p. 1). Bogen får dermed et strategisk formål som en "veiviser for dem som ønsker å arbeide for en offentlig politikk som kan føre oss mot mer demokratiske samfunn hvor kvinners og menns rettigheter ivartas gjennom en likere fordeling av politisk makt" (p. 7).

Set ud fra et videnskabeligt synspunkt er der naturligvis i princippet intet til hinder for at tage et normativt udgangspunkt af den beskrevne type; men det stiller på forhånd forfatterne over for den vanskelige opgave at skulle styre stærke politiske holdningers eventuelle indflydelse på de empiriske analyser. Som læser er man derfor fra starten særdeles spændt på, om det lykkes forfatterne at holde deres roller som kvinder og som forskere adskilte i en situation, hvor emnet netop er kvinder i politik.

Om bogens baggrund kan det i øvrigt oplyses, at den er skrevet med støtte fra Nordisk Ministerråd. Det stiller på forhånd krav om et tværnordisk indhold. Det har forfatterne taget en prisværdig ambitiøs konsekvens af, idet de i indledningen (p. 2) lægger op til en egentlig komparativ analyse af kvinder i politik i de nordiske lande. Gennem denne programerklæring bliver forventningerne til bogen meget

store, ikke mindst fordi komparative politologiske analyser af de nordiske lande er en sørgelig mangelvare.

På forhånd har forfatterne altså på ingen måde villet spare sig selv ved at søge at forene et stærkt normativt standpunkt med et højt fagligt ambitionsniveau.

Bogen er inddelt i syv kapitler, der i tur og orden behandler følgende emner: Kvindeorganisationer og -bevægelser, kvinders valgret og -deltagelse samt repræsentation i politiske partier, kvinders repræsentation i parlamenter og regeringer, deres ditto i de kommunale råd, kvinders deltagelse i det komparative system, den offentlige ligestillingspolitik og til sidst et opsummerende kapitel.

Det fremgår af denne indholdsoversigt, at bogens tyngde ligger omkring kvinders repræsentation i offentlige organer af forskellig art. Kapitlet om kvindeorganisering samt det særlige afsnit om ligestillingspolitikken udvider dog dette perspektiv noget. Den foretagne afgrænsning begrundes pragmatisk med den bestående forsknings muligheder. Det beklages dog, at det for eksempel ikke har været muligt at foretage internordiske sammenligninger af kvinders faglige organisering samt deltagelse i græsrodsaktiviteter.

Denne beklagelse skal ikke gentages her. Bogen imponerer især ved sin præsentation af et meget omfattende datamateriale. For det første dækkes betydelige fora for offentlig politik. For det andet er der næsten undtagelsesfrit indsamlet data fra alle fem nordiske lande. For det tredje er der et tidsperspektiv indbygget i de fleste dataserier.

Det er således lykkedes forfatterne at indfri deres ambition om en komparativ analyse af de nordiske lande først og fremmest omkring kvinders repræsentation i offentlige organer. I de enkelte kapitler er forholdene i hvert af de nordiske lande fremstillet og dernæst sammenlignet i en sammenhængende og harmonisk fremstillingsform. Når den komparative analyse er lykkedes så godt, hænger det givetvis sammen med, at hvert kapitel er udfærdiget af en gruppe forskere, hvori med få undtagelser alle de nordiske lande er repræsenteret. Disse grupper har fungeret som effektive forfatterkollektiver. Det har utvivlsomt været en krævende arbejdsproces, men flid belønnes som bekendt.

De fleste data i bogen er enten indsamlet af forfatterne selv eller i bearbejdet form hentet fra statistiske publikationer såsom valgstatistikken fra de nordiske lande. I den forbindelse kan man godt undre sig en smule over, at en kildetype, der både er forholdsvis lettilgængelig samt ville have været overordentlig frugtbar i nærværende sammenhæng, overhovedet ikke er anvendt i fremstillingen. Det er de efterhånden talrige vælgersurveys fra de nordiske lande, måske bortset fra Island. I disse ligger der en næsten uudtømmelig kilde til analyse af kvinders politiske holdninger og adfærd, som også kan anvendes i en komparativ nordisk sammenhæng. En af bogens forfattere, Beatrice Hallsaa, har selv i en anden sammenhæng med stort held anvendt surveydata til analyse af kvinders politiske holdninger og deltagelse i Norge (Albrechtsen, 1977). På lignende vis er der for nylig udkommet en bog baseret på et dansk materiale (Goul Andersen, 1984).

Resultatet af den omfattende analyse af først og fremmest kvinders repræsentation i offentlige organer i de nordiske lande kan meget kort sammenfattes som følger: Der er naturligvis stadig langt til en situation, der minder om ligelig kønsrepræsentation i de offentlige organer, men kvindeandelen er vokset væsentligt i de

sidste 25 år, hvad der har placeret de skandinaviske lande i en høj position sammenlignet med andre vestlige lande. Der er ikke større forskel mellem de nordiske lande som helhed, selv om der kan være betydelige forskelle inden for enkelte organtyper. Den stigende kvindeandel har dog ikke i nævneværdig grad udvisket den kønsbestemte vertikale og horisontale arbejdsdeling i politik. Den vertikale arbejdsdeling viser, at jo højere man bevæger sig op i det politiske magthierarki, jo mindre bliver kvindeandelen. Den horisontale arbejdsdeling går på, at kvinder fremdeles i særlig grad er repræsenteret i, hvad forfatterne omtaler som de "reproduktive" områder, dvs. sektorer for uddannelse, sundhed og social forsyning.

Bogens empiriske styrke, der dog i enkelte afsnit kan degenerere lidt til det opremsende, har dog desværre nok været medvirkende til, at det teoretiske perspektiv er blevet for svagt udviklet i fremstillingen. Det har endvidere ført til, at der ikke er kommet tilstrækkelig styr på det kvindelige normative udgangspunkt.

Det gennemsyrrer hele bogen, at lige kønsrepræsentation i sig selv må betragtes som en demokratisk værdi. En ulige repræsentation er følgelig udtryk for en mangel ved demokratiet, jfr. bogens titel. Der savnes i den forbindelse en blot nogenlunde fyldestgørende diskussion af, i hvilket omfang social repræsentativitet, som kønsfordelingen er et eksempel på, kan betragtes som en demokratisk værdi. Vort demokratiske system sigter gennem valgeregler og andet primært mod at skabe en meningsoverensstemmelse mellem repræsenterede og valgte repræsentanter, hvor som bekendt de politiske partier spiller en afgørende rolle. Valgordningen sikrer, at politikerne i partimæssig henseende i rimeligt omfang bliver repræsentative for vælgerne. Hvorvidt der herudover også er behov for grader af social repræsentativitet er særdeles omstridt. Det ville derfor have givet bogen et betydeligt løft, hvis spørgsmålet om kønsrepræsentativitet var blevet drøftet i sammenhæng med demokratisk og repræsentativ teori.

Der er også problemer med at opstille en forklaringsmodel til forståelse af forskelle i mænds og kvinders politiske deltagelse og repræsentation. Ansætser til forklaringer på denne forskel er spredt rundt i kapitlerne, men kunne med stor fordel have været samlet i et kapitel. Eftersom en stor del af bogen handler om besættelse af politiske magtpositioner, hvortil der knytter sig en konkurrencesituation, kunne man med betydelig fordel have diskuteret kvinders lave repræsentation i lyset af en udbuds- og efterspørgselsmodel. Der forbindes nemlig helt forskellige normative og strategiske interesser med udbuds- over for efterspørgselsrelevante faktorer.

Det vil fremgå af ovenstående, at bogens styrke afgjort ligger på det empiriske plan, hvor der er gennemført en beundringsværdig komparativ analyse af kvinders politiske deltagelse og repræsentation i de nordiske lande. I den forbindelse må nok i særlig grad fremhæves kapitel 4 om kvinder i kommunalpolitikken og kapitel 5 om kvinders repræsentation i det korporative system. Til gengæld er det teoretiske perspektiv underspillet, hvad der blandt andet fører til, at der savnes en kritisk dimension over for egne normative udgangspunkter.

Karl-Henrik Bentzon

Litteratur

Albrechtsen, B.H. (1977). *Kvinder og politisk deltagelse*, Oslo: Pax.

Goul Andersen, Jørgen (1984). *Kvinder og politik*, Århus: Forlaget Politica.